

Plukk med deg bjørneskiten!

Forfatter

Øivind Løken, FKT-prosjektet

Sammendrag

En ny beitesesong står for døren. Både sauer, gjetere og saueiere på tilsyn kommer til å tilbringe mange timer ute i det fri i de neste månedene. Mange kommer derfor sikkert også til å komme over etterlatenskaper etter bjørn. DNA-analyser av innsamlet hår og møkk er måten størrelsen på bjørnebestanden blir kartlagt. Her er det viktig at du bidrar!

Publisert

2013

Referanse

Sau og Geit nr. 3/2013

Utskriftsdato

03.12.2023 www.fag.nsg.no

Plukk med deg bjørneskitten!

En ny beitesesong står for døren. Både sauer, gjetere og saueiere på tilsyn kommer til å tilbringe mange timer ute i det fri i de neste månedene. Mange kommer derfor sikkert også til å komme over etterlatenskaper etter bjørn. DNA-analyser av innsamlet hår og møkk er måten størrelsen på bjørnebestanden blir kartlagt. Her er det viktig at du bidrar!

Det er om å gjøre å få inn så mange prøver som mulig for å få mest mulig pålitelige bestandstall. Derfor er det også positivt om sauebønder, turgåere, jegere og andre som ferdes i naturen tar med seg møkk de finner i en ren plastpose og leverer til Statens Naturoppsyn (SNO). Det er viktig å redusere faren for «forurensning» av prøven. Du bør derfor ikke selv ta på bjørnemøkk. Da kan du i verste fall risikere at det er ditt DNA som dukker opp i analysen og det vil nok dessverre ikke ha noen innvirkning på bjørnebestandstallet. Dette unngås enkelt ved å bruke en pinne, kvist eller liknende for å ta prøven over i en plastpose. Alternativt kan man vrenge plastposen og ta opp bjørnemøkk på samme måte som man plukker opp hundelort.

Hvor mye skal vi ta med?

En velvoksen bjørn kan produsere en anseelig mengde etterlatenskaper. Det får være opp til hver enkelt hvor mye en ønsker å ta med seg av hver prøve, men det er ikke nødvendig å bære med seg kilovis med bjørnemøkk over lange avstander. Det er tilstrekkelig med en del tilsvarende omtrent en tommelfinger i størrelse for innsending. Likevel kan det være positivt å ta med litt mer enn det. En ting er at det da blir lettere for SNO-personellet som skal videresende prøven å se at det

Innsamling av bjørnemøkk. (Foto: ©Tore Stengrundet/Engerdal Fjellstyre)

faktisk er bjørnemøkk og ikke liknende møkk fra andre arter som er samlet inn. Slik kan en unngå feilinnsendinger og at det brukes tid og ressurser på å analysere prøver fra andre arter. En annen er at en unngår at nestemann som finner samme ruka plukker med seg en ny prøve, da det ikke er nødvendig med mer enn én prøve fra hvert ekskrement. Dette kan en også unngå ved å markere ekskrementet det er tatt prøve av ved å stikke f.eks. en pinne ned i restene.

For hver prøve du samler er det viktig at du noterer deg dato og stedsangivelse. Aller best er det om du kan ta en GPS-posisjon på funnstedet. Det er også viktig at ekskrement-prøvene oppbevares kjølig og det er aller best om de fryses ned fram til overlevering til SNO. Dette er for å unngå at DNA-et skal brytes ned og bli ødelagt.

DNA også fra bjørnehår

Bjørnehår er naturlig nok ikke like enkelt å få øye på som etterlatenskapene. Men når bjørnen krysser gjerder og piggråd, ved kadaver hvor den har oppholdt seg over tid eller ved trær den har klødd seg opp etter kan man finne hår. Også dette kan brukes til DNA-analyse. Det vil si, det er ikke fra selve håret, men fra hårrøttene en kan påvise DNA. Det er derfor viktig at du samler flest mulig hår fra hvert funnsted for å øke sjansen for å få med et hår hvor hårrota er med. Bjørnehårene bør legges i en papirkonvolutt og skal deretter oppbevares i romtemperatur.

Instruks for innsamling av bjørneekskremer og -hår finnes på både Rovdatas og SNOs nettsider. Det finnes også en egen brosjyre om bjørneekskremer og DNA-innsamling som kan lastes ned fra www.rovviltportalen.no. DNA-analysesvarene for bjørn rapporteres innen 1. april året etter. Rapporten legges ut på www.rovdata.no. Man kan også finne igjen «sin» prøve på www.rovbase.no hvor de analyserte prøvene etter hvert legges ut. Det er vanlig at rundt 2/3 av de innsamlede prøvene er positive for brunbjørn. Grunnen til at den øvrige tredelen ikke gir treff kan variere. En årsak kan være at det er samlet inn ekskremer fra andre arter enn bjørn og man kan faktisk også få treff på byttedyr som

Husk å ta en GPS-posisjon ved funnstedet. (Foto: ©Tore Solstad/Statens naturoppsyn)

bjørnen har spist. I tillegg kan DNA-kvaliteten påvirkes av en rekke forhold både før og etter innsamling. Det er blant annet derfor det er så viktig å oppbevare prøvene nedfrost.

Hvorfor bør jeg bidra?

Bestandstallene som rapporteres gjennom det nasjonale overvåkingsprogrammet for rovvilt danner grunnlaget for forvaltningen av de store rovdyra. Rovviltbestandsstørrelsene som rapporteres og formidles via Rovdata er naturligvis svært avgjørende for størrelsen på kvoter for lisensfelling, kvotejakt og skadefelling. DNA-analyser er den viktigste metoden for å overvåke bjørnebestanden og dette er et kontinuerlig arbeid. Resultatene rapporteres hvert eneste år og det er antallet individer som framkommer av denne rapporten som forvaltningsmyndighetene forholder seg til. Ulike syn på bestandsstørrelser skaper konflikter. For at bestandstallene skal bli mest mulig riktige er det viktig at man får inn et tilstrekkelig antall prøver. I bjørnerapportene ser man en sammenheng mellom antall innsamlede prøver og antall påviste bjørner. Dette pekes på som en av årsakene til at de rapporterte tallene varierer til dels mye i enkelte fylker og illustrerer hvor viktig det er at det leveres inn prøver. Det må være et mål

å få en overvåking som er så pålitelig som mulig og som gir et kunnskapsgrunnlag solid nok til å vekke tillit i alle leire – uavhengig av hvilket syn man har på rovdyr. Alle som ferdes i skog og mark oppfordres herved til å bidra!

Dokumentasjon viktig i flere sammenhenger

Dokumentasjon på rovviltforekomst i et område er også viktig for sauebonden i andre sammenhenger, blant annet ved erstatningssøknader når det foreligger få eller ingen dokumenterte kadaver. En rapport av et ferskt spor eller sportegn kan også være gull verdt som utgangspunkt ved skadefellings- eller lisensfellingssituasjoner. Dette gjelder for alle rovviltartene, derfor bør man også her rapportere inn så mye som mulig av observasjoner, spor og sportegn. Siden bestandsmålene er gitt i antall årlige ynglinger, er observasjoner som kan dokumentere eller tyde på yngling spesielt interessante. Du kan selv rapportere inn via www.skandobs.no eller via Rovdata-appen for smarttelefoner. Selvsagt kan man også ta kontakt med SNO ved regionalt rovviltansvarlig i de ulike fylkene eller de lokale rovviltkontaktene for å varsle om sine observasjoner.

Av FKT-prosjektet v/Øivind Løken